

Prof. dr SLAVKO KULIĆ

Naučnotehnoški obrazovno-informacijsko-komunikacijski kompleks i strategija obrane

Da bi naša rasprava za ovim okruglim stolom bila cjelovitija, smatram da treba da sagledamo cjelinu mentalnog kompleksa socijalističkog samoupravljanja. Što podrazumijevam pod mentalnim kompleksom socijalističkog samoupravljanja? Podrazumijevam transdisciplinarnu cjelovitost naučnotehnoškog obrazovno-informacijsko-komunikacijskog kompleksa. Smatram da je nužno ovaj kompleks socijalističkog samoupravljanja sagledavati u cjelini u smislu daljnjeg stratificiranja socijalne i obrambene strategije u suprotstavljanju suvremenim oblicima dominacije, neoružane okupacije i eksploatacije, bilo da se to radi kroz nauku, tehnologiju ili kreditne odnose. Govoreći o cjelini naučnotehnoškog obrazovno-informacijsko-komunikacijskog kompleksa, kao integralnog dijela socijalne strategije, moram da istaknem da je on do sada bio nedozvoljeno udaljen od materijalnih odnosa i donosilaca društvenih odluka. Upravo zbog takve njegove neprimjerene udaljenosti od materijalne stvarnosti i procesa društvenog odlučivanja, u njegovom teorijskom razjašnjavanju nedozvoljeno kasnimo. Nalazimo se u nedopustivoj teorijskoj insuficijenciji da shvatimo i objasnimo ono što se zbiva u našoj i civilizacijskoj stvarnosti.

Kao prvi problem se postavlja spoznaja nivoa društvenih potreba i nivoa razvijenosti svijesti o nužnosti upotrebe znanosti u smislu stratificiranja strategije suprotstavljanja suvremenim oblicima dominacije i eksploatacije. U okviru komisija Saveznih društvenih savjeta samo smo djelimično raspravljali o jednom dijelu ovog kom-

pleksa, i to samo o stanju u našoj nauci i tehnologiji, dok o ostalim djelovima tog mentalnog kompleksa nismo uopće raspravljali. Međutim, prijeka je potreba da se taj kompleks sagleda u svojoj cjelovitosti.

Drugo, nedostaje nam transdisciplinarni pristup sagledavanju tog kompleksa kao osnove socijalne strategije, političke strategije Saveza komunista, pa i obrambene strategije suprotstavljanja suvremenim oblicima dominacije i eksploatacije u smislu osporavanja našega socijalnog sistema kao drugačijeg sistema u odnosu na druge, a posebno u odnosu na sisteme tehničko-tehnološke moći. Čini se da problem materijalne i intelektualne ovisnosti društvene produkcije civilnog i vojnog kompleksa je takav da dodiruje donju granicu ekonomskog i socijalnog suvereniteta, pogotovo zemalja u razvoju. Mislim da je to, ili bi trebalo biti, predmet naše današnje rasprave.

Treće, blokovska prisutnost u međunarodnim odnosima kroz legalne oblike međunarodne naučnotehnološke, obrazovne i informacijsko-komunikacijske suradnje, graniči se s donjom granicom strateško-političke, strateško-ekonomske, strateško-pravne i strateško-obrambene neobazrivosti, tim više što se ti oblici međunarodne suradnje u današnje vrijeme upotrebljavaju u neekonomske svrhe. U tome je sadržan problem društvenog tretiranja naučnotehnološko-obrazovno-informacijsko-komunikacijskog kompleksa u strategiji suprotstavljanja suvremenim oblicima dominacije. Taj problem je posebno izražen kada se radi o transferu nauke i tehnologije i kreditnim odnosima, gdje su međunarodni monetarno-financijski odnosi u ekspanziji i poprimaju oblik dominacije i eksploatacije. Društvena funkcija naučnotehnološkog, obrazovnog i informacijsko-komunikacijskog kompleksa u smislu njegove obrambene funkcije zahteva od njega organiziranost i osposobljenost za strategijsko-obrambena istraživanja. Međutim, da li društveni tretman naučnotehnološkog obrazovno-informacijsko-komunikacijskog kompleksa u društvenoj produkciji kakav je sada omogućava njegovo sudjelovanje u sagledavanju strategijsko-obrambenih ciljeva i izvršavanju obrambenih zadataka? To je jedno, u stvari, važno pitanje koje se ne smije više zaobilaziti. Po svoj prilici da ovakav naučnotehnološki obrazovno-informacijsko-komunikacijski kompleks nije osposobljen niti je u potrebnoj mjeri organiziran unutar sebe za davanje odgovora na strategijsko-obrambena pitanja, jer ova dimenzija je ispuštena iz obrambene funkcije. Zato nam je potrebna radničko-klasna angažirana znanost. Mislim da ono što znamo nije našlo primjenu pri donošenju društvenih odluka. Smatram da u našoj teoriji neprimje-

reno dominira desno i lijevo doktrinarstvo, dogmatizam i pragmatizam, tako da, u stvari, proces osvajanja subjektiviteta radničke klase kao nosioca društvene produkcije nema svog teorijskog uporišta i realnog prostora.

Kod nas je u nedozvoljenoj mjeri razbijen mentalni kompleks nauke, tehnologije, obrazovanja, kulture, informacija i komunikacija. Rasprava o strategiji naučno-tehnološkog obrazovno-kulturnog i informacijsko-komunikacijskog kompleksa socijalističkog samoupravljanja je nužna. Ljudske kulture, društva i sistemi koji ne budu razvijali društvenu svijest i samosvijest na osnovi spoznaje sebe i svijeta nestaće kao samostalni subjekti i prijeti im opasnost asimilacije od poredaka i sistema tehničko-tehnološke moći koji na tome smišljeno rade (integracija proizvodnih snaga u sistem reprodukcije poredaka dominacije).

Na to se nadovezuje pitanje sposobnosti uma za samoobranu, jer, smatram, da je to ono što ne možemo prešutjeti u stratificiranju obrambene strategije suprotstavljanja suvremenim oblicima dominacije i eksploatacije. Prema tome, moramo se suprotstavljati modeliranju i oblikovanju socijalnog društvenog bića i društvene svijesti izvan samih nas i omogućiti da se spoznaja stavi u funkciju obrane. Time upozoravam da je nužno raspraviti: kako najrazumnijim putem doći do potrebnog stupnja jedinstva ovog mentalnog kompleksa u smislu izgrađivanja i oblikovanja socijalne strategije, političke strategije Saveza komunista i obrambene strategije u savremenim uvjetima; i kako se postaviti u međunarodnim odnosima kada je u pitanju naučnotehnološko-obrazovno-informacijsko-komunikacijska suradnja koja je za sada »strano tijelo« unutar ovog kompleksa. Teorija klasne borbe je duboko potisnuta sa scene, iz društvenih potreba i upotrebe u materijalnoj praksi. Društvena potreba upotrebe ovoga kompleksa iskazuje nam se kao prvi red obrane u socijalnoj strategiji. Smatram da je to jedno od onih pitanja koja bi u današnjoj raspravi, također, trebala dobiti svoje pravo mjesto. Kad to kažem onda mislim i na klasične i na alternativne tehnologije, megasisteme i kompjuterizaciju civilizacije. To govorim zbog toga što, posebno, zapadna strategija, insistira da pomoću znanja, tehnologije, obrazovanja, i informacijsko-komunikacijskog kompleksa minorizira klasni odnos, prije nego što radnička klasa postane svjesna svoje pozicije u društvenoj reprodukciji. Mislim da to današnja rasprava, također, ne bi smjela da izostavi. Tu se postavlja pitanje suvremenih oblika kompetencije kapitala nad radom i posredujućih struktura između kapitala i rada, u teorijsko-sistemskom i u praktičnom smislu. Ono što

kapital danas čini je, upravo, tehnološko određenje ideologije u svim onim situacijama gdje nemamo ideološkog određenja tehnologije i nje-ne funkcije u društvenoj reprodukciji. U zapadnim sistemima i procesima kompetencija kapitala se ostvaruje tehnokratizacijom radničke klase, a u istočnoevropskim birokratizacijom. Kakvo je stanje kod nas? Nekoliko narednih činjenica pokazuje na koji način se taj proces ostvaruje ili iskazuje kod nas: od šest milijuna zaposlenih radnika oko dva milijuna i trista hiljada su industrijski radnici, od čega je preko milijun i dvjesta hiljada nekvalificiranih i polukvalificiranih; a od dva milijuna i trista hiljada industrijskih radnika samo je sedamsto pedeset hiljada direktnih proizvođača. Smatram da se sa ovim stupnjem tehnološko-tehničkog znanja našeg radničko-klasnog subjekta ne može upravljati ovako složenim proizvodnim snagama do kojih smo došli kroz direktan ili indirektan transfer tehnologije. Postavlja se pitanje: ne zaostaju li subjektivne snage za tehnološko-tehničkom osnovicom, za potrebnim stupnjem razvoja upravljanja i gospodarenja proizvodnih snaga i materijalnim proizvodnim snagama kojima raspolažemo? Doprinos indirektnog rada koji se nalazi u sastavu radničko-klasnog bića je neprimjereno udaljen od potrebe sudjelovanja u promjeni oblika i strukture predmeta rada, i to kako pri prisvajanju dijela nacionalnog dohotka za sebe tako i kad je u pitanju povratna funkcija — što taj indirektni rad doprinosi direktnom, proizvodnom radu. Društveni fondovi znanja su u tom smislu kod nas neprimjereno odvojeni od društvenih potreba, gdje navodim samo jedan primjer: od dvadeset četiri hiljade doktora i magistara nauka imamo samo nešto preko hiljadu u industrijskogj proizvodnji; a od 170 hiljada inženjera i tehničara u proizvodnji imamo samo jednu trećinu, dok se ostali nalaze u indirektnom radu. Koliki i kakav je doprinos direktnom radu, o tome nemamo analiza, posebno ih nemamo s radničko-klasnog aspekta njihove upotrebe u društvenoj reprodukciji. U raspodjeli društvenih statusa, poslova i nagrada, proizvodni rad se, pa i znanje, neprimjereno nisko vrednuju. Zbog takvog društvenog vrednovanja i angažiranja naučnotehnološkog obrazovno-informacijsko-komunikacijskog kompleksa stvorena je takva situacija u kojoj se nauka okreće autarhičnim koncepcijama dugoročnog ekonomskog razvoja pojedinačnih užih društveno-političkih zajednica i u kojoj se potpuno dezangazira na traženju zajedničkog dugoročnog ekonomskog i tehnološkog razvoja Jugoslavije kao cjeline. Ono što je do sada napravljeno u oblikovanju dugoročne strategije tehnološko-ekonomskog razvoja Jugoslavije je nedovoljno i ostalo je na nivou strateško-političkog dokumenta. Ostaje strateška, ekonomska, socijalna i obrambena potreba da taj društveni posao dalje nastavi-

mo. Danas imamo društveni paradoks — sredstva koja su u 1983. godini bila namijenjena za najprioritetnija istraživanja u znanosti još uvijek nisu data u upotrebu, o čemu treba da donese odluku Savezno izvršno vijeće. Ta istraživanja su za sada zasnovana, uglavnom, na entuzijazmu, ali je jasno da to ne može potrajati. Smatram da orijentacija današnje znanosti u pravcu tih autarhičnih koncepcija dugoročnog ekonomskog razvoja pojedinačnih društveno-političkih zajednica ne garantira potreban stupanj integriteta i ekonomskog i socijalnog suvereniteta SFRJ, što znači da se to duboko odražava i na obrambenu strategiju. Zaključna misao i smisao ovog mog izlaganja je: kako organizirati naučnotehnički obrazovno-informacijsko-komunikacijski kompleks za društvenu funkciju obrambene strategije; ili kako sačuvati obrambenu strategiju od ovakve angažiranosti naše znanosti.